

Slovenski Pravniki.

Leto XXVI. V Ljubljani, 15. oktobra 1910. Štev. 10.

„Judicium rescindens, judicium rescissorium“.

Spisal H. Sturm, c. kr. deželnosodni svetnik.

V.

K razpravi, ki se je objavila pod gorenjim nadpisom v št. 11. in 12. lanskega »Slovenskega Pravnika« ter v št. 1. t. l., dodajem slučaj, ki ga pri razpravi zato nisem mogel upoštevati prej, ker se je vrhovno sodišče ž njim pečalo in ga rešilo še le dne 4. januarja t. l., torej v času, ko je bil članek že spisan. Utegne pa zanimati zlasti radi tega, ker se tiče vprašanj, ki so bila predmet omenjene razprave. Iz odločbe, ki je izšla v tem slučaju na zadnji instanci, je posneti, da vrhovno sodišče ne vstraja več na pravnem stališču, katero je bilo zavzelo v odločbi z dne 20. januarja 1903 št. 389 in 390 Gl. U. zb. 2220, marveč se pridružuje naziranju, da dovolitev obnove ne razveljavi »implicit« izpodbijane razzodbe, ki je izšla v prednjem postopanju. Tega res izrecno ne navaja, sklepati je pa iz načina, kak pomen da pripisuje umiku obnovne tožbe, da po njegovem mnenju ni združen z dovolitvijo obnove navedeni učinek. Vendar o tem pozneje, ko se izve, za kaj gre.

Dne 23. marca 1909 je vložil J. R. pri c. kr. okrajnem sodišču v Idriji zoper M. N. tožbo, v kateri je zahteval ugotovitve, da je neveljaven v zapisniku z dne 3. marca 1909 o. št. A 218/8/5 med toženko in njenim možem J. N. sklenjeni dogovor, po katerem se naj prisodi toženki zapuščina Lize N. »iure crediti«, i. t. d. Ta tožbeni zahtevek je omenjeno sodišče zavrnilo z razzodbo z dne 8. aprila 1909 o. št. CI 34/9/4 in obsodilo tožnika, da plača toženki pravedne stroške v znesku 201 K 68 h. Zoper to razzodbo je vložil tožnik J. R. istočasno priziv in obnovno tožbo zaradi nanovo najdenih dokazov (§ 530 št. 7 c. pr. r.). Priziv je bil zavrnjen zaradi zakasnitve. O obnovni tožbi se je pa do-

ločila ustna sporna razprava na 7. julija 1909. Na tej je sodnik razpravljal v zmislu §-a 541 c. pr. r. najprej samo o vzroku in dopustitvi obnove postopanja. Toženka je predlagala zavrnitev tožbe. Na to je sodnik po zaslišanju dveh prič objavil razsodbo z razlogi, da se dovoli obnova vprašljivega pravnega postopanja, ni pa izrekel, da se razveljavi izpodbijana razsodba z dne 8. aprila 1909 o. št. CI 34/9, 4.

Ko sta potem stranki sporno razpravljali v glavni stvari in je sodnik dopustil dokaz po dveh pričah ter zaslišal eno izmed njih, je tožnik umaknil svojo obnovo tožbo s privoljenjem toženke, ki je zahtevala od tožnika povračilo stroškov. Sodnik je odmeril te stroške s posebnim sklepom. Ta sklep z dne 13. julija 1909 o. št. CI 57/9/7, ki navaja, da so se toženkini stroški odmerili vsled umika obnove tožbe v zmislu §§ 41 in 237 c. pr. r., se je vročil obema strankama in je postal pravno-krepen.

Le-temu sklepu se niso dodali nobeni razlogi, pač pa je sodnik v daljšem zaznamku v spisih »pro domo« utemeljil svoj nazor, da je umik obnove tožbe zato dopustnim smatrati, ker se ni razveljavila izpodbijana razsodba. Zavzelo se je v tem zaznamku pravno stališče, ki je čitateljem razprave pod gorenjim nadpisom itak znano.

Dne 25. oktobra 1909 je J. R., tožnik v obnovni tožbi, trdeč, da je umik tožbe po razglasitvi razsodbe, s katero se je dovolila obnova postopanja, neveljaven in brez pravnih učinkov, predlagal: 1. da se razpravlja v glavni stvari in potem razsodi o glavni stvari; 2. da se vroči razsodba, s katero se je ugodilo obnovni tožbi, strankama pismeno z razsodbo o glavni stvari.

Oba predloga je c. kr. okrajno sodišče v Idriji s sklepom z dne 29. oktobra 1909 o. št. CI 57/9/11 zavrnilo. Obširni razlogi izvajajo pravno naziranje, da dovolitev obnove postopanja ne razveljavi sama ob sebi izpodbijane razsodbe, ampak je za to potreben izrek, da se razsodba razveljavi. Identični so v bistvu z razlogi, ki jih obsega začetkom tega članka omenjena razprava in bilo bi le nepotrebno ponavljanje že povedane tvarine, ako se bi sklepu dodani razlogi vnovič navajali doslovno. Zado-
stuje pripomnja, da je prvi sodnik bil omenjenega nazora in smatral, da se izpodbijana razsodba ni razveljavila v predmetnem

slučaju, ker ni storil za to potrebnega izreka. Vrinila se mu je, kakor razlogi povdarjajo, le formalna napaka, ko je z razsodbo izrekel, da se dopusti obnova postopanja, kar ne ustreza zakonu. Ker se izpodbijana razsodba ni razveljavila, obstoja še pravno-veljavno in zategadelj ne more biti dvoma, da je bil umik obnovne tožbe dopusten. Potrebe, da bi se izdala razsodba pismeno, s katero se je dovolila obnova postopanja, ni uvideti, tem manj, ker je to razsodbo zakrivila le formalna napaka in je z umikom obnovne tožbe končano obnovno postopanje. Sicer bi bilo vprašljivo razsodbo vsprejeti v zmislu §-a 542 c. pr. r. v razsodbo o glavni stvari, kar je vsled umika obnovne tožbe nemogoče. Toliko iz razlogov prvosodnega sklepa.

Rekurzu je c. kr. deželno sodišče v Ljubljani s sklepom z dne 1. decembra 1909 o. št. RIII 271/9/1 ugodilo, izpodbijani sklep razveljavilo in sodišču prve stopnje naložilo, naj opravi postopanje v glavni stvari in razsodi, ter izroči razsodbo, s katero je dovolilo obnovo postopanja, strankama pismeno z razsodbo o glavni stvari. Izrek o rekurznih stroških se je pridržal končni odločbi v glavni stvari. Vse to iz razlogov:

»Umik tožbe, če tudi sporazumno s tožencem, po razglasitvi sodbe, s katero se je o njej odločilo, ni več dopusten, ker bi sicer stranke lahko poljubno dosegle na prvi stopinji v isti pravni stvari več razsodb, to pa nasprotuje namenu zakona. Zoper tak umik govori tudi določba §-a 416 odst. 2 c. pr. r., po kateri je sodišče vezano na odločbo, oziroma sodbo, kadar je razglašena.

Po predpisu §§ 541 in 542 c. pr. r. mora sodnik po dovolitvi obnove nadaljevati in končati postopanje v glavni stvari ter vsprejeti odločbo o dovoljeni obnovi v odločbo o glavni stvari. Da bi se bila tudi prvotna tožba v glavni stvari umaknila, iz spisov ni razvidno in se tudi ne trdi.

To, da je obnovno tožbo umaknil tožnik-rekurent po razglasitvi razsodbe, je torej brez pravnega učinka za pravdni stranki, in prvi sodnik bi bil moral umik zavrtni in razpravo o glavni stvari nadaljevati. Z ozirom na to je zahtevke rekurenta, naj se v glavni stvari dalje razpravlja in razsodi, opravičen. Po §§ 414 in 416 c. pr. r. se mora razglašena razsodba vročiti v pismenem izdatku z razlogi vred vsaki stranki in sicer razsodba,

s katero se je v zmislu §-a 541 dovolila obnova, po §-u 542 odst. 2 c. pr. r. z razsodbo v glavni stvari.

Odpovedali se stranki niste vročitvi razsodbe. Predlog tožnikov je bil torej povsem utemeljen, in zato je bilo njegovemu rekurzu zoper odklonitev ugoditi in ukreniti, kakor se je zgodilo.

Ker je povračila obveza glede rekurznih stroškov odvisna od izida glavne stvari, je bilo določilo o njih pridržati končni odločbi (§ 52 c. pr. r.).«

C. kr. okrajno sodišče v Idriji je z ozirom na določbo §-a 527 odst. 2 c. pr. r., ki pravi, da je v slučaju, ako se izpodbijani sklep razveljavi na drugi stopnji in se naloži sodišču prve stopnje, da naj izreče po zaslišbi strank novo odločbo, le tedaj dopuščeno izpodbijati določbo rekurznega sodišča, kadar je določeno v njem, da je izvršiti prvi stopnji dani nalog šele potem, ko zadobi ta odločba pravno moč, — uvaževalo, je li po zakonu zavezano, da takoj odredi narok za ustno sporno razpravo in nadaljuje obnovno postopanje, ali pa mora počakati, da postane pravnomočna odločba rekurznega sodišča. Okrajno sodišče je izreklo s sklepom z dne 9. decembra 1909 o. št. CI 57/9/14, da se rok za ustno razpravo v glavni stvari odredi šele po pravomočnosti odločbe rekurznega sodišča. Ta sklep se je utemeljil tako-le:

»V stvari, katere se tiče odločba rekurznega sodišča, gre v bistvu za rešitev vprašanja, če je pravnoveljaven umik obnovne tožbe ali ne. Brezdvojbeno ni najti v nazoru prvega sodnika, da je bil vprašljivi umik dopusten in da se je vsled tega moral zavrniti tožnikov predlog radi nadaljevanja obnovnega postopanja, — nobene ničnosti, tem manj, ker tudi odločba rekurznega sodišča ne navaja v svoji utemeljitvi nikakršnih ničnostnih razlogov. Zategadelj je smatrati, da bi bilo moglo rekurzno sodišče prvosodni sklep le izpremeniti, ne pa razveljaviti ga. Samo v slučaju razveljavljenja prvosodnega sklepa vsled ničnosti je revizijski rekurz po §-u 527 odst. 2 c. pr. r. izključen. To pa, da je rekurzno sodišče izreklo razveljavljenje namesto izpremenitve, ne predružači pravnega položaja. V predmetnem slučaju je torej dopusten rekurz. (Tega nazora je tudi vrhovno sodišče v odločbi z dne 4. februarja 1902 št. 1502 u. zb. 534).«

C. kr. vrhovno sodišče je z odločbo z dne 4. januarja 1910 R VI. 351/9/1 ugodilo revizijskemu rekurzu ter izpremenivši sklep rekurznega sodišča obnovilo sklep I. stopinje — iz razlogov:

Pravnemu nazoru rekurznega sodišča ni pritrditi. Rekurzno sodišče je prezrlo, da so posledice umika tožbe ugotovljene pravno-krepno. Glasom zapisnika o sporni razpravi z dne 7. julija 1909 je toženka tožnikovi izjavi, da umakne tožbo, pritrdila s pridržkom, da se ji povrnejo stroški, in glasom pravnokrepnega sklepa c. kr. okrajnega sodišča v Idriji z dne 13. julija 1909 o. št. CI 58/9/7 se je tožniku naložilo, da povrne toženki na 3. K 89 h odmerjene pravnice stroške v 14 dneh proti izvršbi. S tem sklepom se je umik tožbe rešil pravnokrepno in dokončno, kajti četudi sklep ne navaja izrečno, je vendar naravni pogoj izreka o povračilu stroškov, da je pravnice sodišče vzelo na znanje umik tožbe. Ako ni tožnik smatral, da je omenjeni sklep zakonit, pristojal mu je rekurz. Ker se pa tega ni poslužil in je sklep postal pravnokrepen, mora se podvreči vsem posledicam pravnokrepnosti, in ni več preiskovati, ali ustreza sklep zakonu ali je pravnopomoten; to bi bilo le tedaj možno, če bi bila tu ničnost, ki se ne da odstraniti, za to pa ni najti nikakršnih pogojev. Iz teh razlogov je bilo sklep prvega sodišča obnoviti.«

Primerjaje odločbi I. in III. stopnje vidimo, kar se v judikaturi čestokrat pripeti: isti zaključek, pa različna utemeljitev. Vrhovno sodišče se je očitno izognilo neposrednemu odgovoru na vprašanje, ali dovolitev obnove postopanja sama ob sebi razveljavi izpodbijano rabsodbo, vendar je posredno zanikalo to vprašanje.

Smatrало je vrhovno sodišče, da je prvosodni sklep z dne 13. julija o. št. CI 57/9/7, s katerim se je vsled umika obnove tožbe naložilo tožniku, da naj povrne toženki pravnice stroške, postal pravnokrepen in je s tem definitivno rešeno vprašanje glede umika tožbe. Ker v navedenem sklepu ni najti nikakršne ničnosti, ki se ne bi dala odstraniti, je nepotrebna nadaljna preiskava.

To je jedro utemeljitve odločbe vrhovnega sodišča. Nastane pa vprašanje: kakšna usoda zadene izpodbijano rabsodbo z dne

8. aprila 1909 o. št. CI 34/9/4, s katero se je toženki prisodilo stroškov 20 K 68 v?

Recimo, da se bi smatralo omenjeno rzsodbo za razveljavljeno vsled dovolitve obnove postopanja. Kakšne posledice bi to imelo? Gotovo to, da bi toženki, ako bi hotela uvesti izvršbo za izterjanje prisojenih stroškov, manjkal izvršilni naslov, dasi se ni ona nikakor odrekla pravici do povračila stroškov. Nadaljna neizogibna posledica bi bila, ker se je umaknila obnovna tožba in tako definitivno končalo obnovno postopanje, ta, da bi tožbeni zahtevek v prednjem postopanju, ki je bil podlaga izpodbijani in za razveljavljeno smatrani rzsodbi, ostal nerešen, kajti jasna izjava tožnikova o umiku in vsled nje izdani sklep ne dopuščata nikakega dvoma o tem, da je tožnik umaknil edinole obnovno tožbo, ne pa tudi tožbe iz prednjega postopanja. V tem slučaju bi bila torej sporna stvar prednjega postopanja še vedno pravno tekoča (§ 232 c. pr. r.) in pravda v glavni stvari še ne končana. Sklicevati se ne bi moglo na rzsodbo, s katero se je dovolila obnova postopanja, češ, da ta rzsodba zadeva izpodbijano rzsodbo, ker jo je »implicite« razveljavila. Saj to ni nobena definitivna rešitev spora, ker z razveljavljenjem rzsodbe ni še rešen s tožbo uveljavljeni zasebno-pravni zahtevek. Drugih pravnih činov, s katerimi se bi bila rešila prvotna tožba, ni v predmetnem slučaju.

Kakor se je že omenilo, nanaša se umik samo na obnovno tožbo, sodna poravnava se ni sklenila in stranki se nista odrekli vprašljivemu zasebnemu zahtevku. Tožnik prvotne tožbe, ki je v tem slučaju identičen s tožnikom obnovne tožbe, kar pa je tu brez pomena, — bi bil torej v tem čudnem položaju, da vsled sklepa z dne 13. julija 1909 o. št. CI 57/9/7, s katerim se je vzel na znanje umik obnovne tožbe, ne bi mogel nadaljevati obnovnega postopanja zgol radi tega, ker je sklep pravnokrepen postal in je s tem obnovno postopanje končano. Nove tožbe pa ne bi mogel vložiti ali vsaj se ne nadejati uspeha od nje radi »exceptio litis pendentis«. Tako pridemo do zaključka, da bi v razmotravanem slučaju, ako bi se smatralo vsled z rzsodbo dovoljene obnove postopanja rzsodbo z dne 8. aprila 1909 o. št. CI 34/9/4 za razveljavljeno, tvoril odrek nadaljevanju obnovnega postopanja ničnost, ki se ne da odstraniti

drugače, kakor da se razveljavi sklep z dne 13. julija 1909 o. št. CI 57/9/7 vzlic njegovi pravomočnosti.

Ne spada sicer v okvir tega članka razmotravanje vprašanja glede ničnostnih razlogov, vendar se mu ne da izogniti povsem. Dotakniti se ga moramo, vsaj kolikor treba, posebnost, ker tudi vrhovno sodišče govori v svojih razlogih o ničnosti in je zavzeto pravno stališče glede ničnostnega vprašanja bilo odločilno za njegovo odločbo.

Kakor obče znano, pozna naš civilnopravdni zakon več vrst ničnosti. Razločevati je pa dve glavni skupini. Prva zadeva odstranljive, druga neodstranljive ničnosti.

K prvi skupini štejemo vsled pravnokrepnosti odločbe odstranljive ničnosti. Te ničnosti je moči sanirati na ta način, da se odločba, ki hira za ničnostjo, ne izpodbija potom pravnih pomočkov in postane tako pravnokrepna. Tu sem spadajo, če tudi ne vsi, vsaj večinoma ničnostni, v §-u 477 c. pr. r. navedeni razlogi. Te odstranljive ničnosti more sodišče višje stopnje le tedaj upoštevati, ako jih izve potom zakonito dopustnega pravnega pomočka (odločba vrhovnega sodišča z dne 17. novembra 1904 št. 16.592 u. zb. 843).

V skupini neodstranljivih ničnosti je zopet razločevati 3 posebne vrste ničnosti:

1. So ničnosti, ki jih je možno odstraniti potom ničnostne tožbe (§ 529 št. 1 in 2 c. pr. r.). Ako se ničnostna tožba ne vloži v prisilnem roku §-a 534 c. pr. r., sanira dotična ničnost.¹⁾

2. Nadaljna vrsta neodstranljive ničnosti je, ki jo omenja § 42 jur. nor. Ako sodišču predložena pravna stvar ne spada pod tozemsko sodno oblast ali vsaj ne pod redna sodišča, mora pozvano sodišče v vsakem položaju postopanja precej izreči s sklepom svojo nepristojnost in pa ničnost poprejšnjega postopanja. Kadar se pokaže pregrešek še-le po pravnomočno končanem postopanju, tedaj mora vrhovno sodišče po predlogu najvišjega upravnega oblastva izreči ničnost izvedenega sodnega postopanja. Gre torej tu za ničnost absolutne nepristojnosti, ki jo more odstraniti le vrhovno sodišče po pred-

¹⁾ Ničnostna pritožba člena XXIII. in ničnostna tožba člena XXV. uvod. zak. k civ. pr. redu ne spadata semkaj, ker imamo v mislih le redna sodišča.

logu najvišjega upravnega oblastva. (Glej Schauer »Zur Frage der absoluten Inkompetenz« v »Gerichts-Zeitung« št. 24 iz leta 1897).

3. Ničnosti tretje vrste, ki jih mora vsako sodišče katere, koli stopnje upoštevati vzlic pravnomočnosti odločbe, ki se je tičejo, ne navaja civilnopravdni red, pač pa izvršilni red. Akopram se je izvršba dovolila pravnokreпно, jo je po § 39 št. 2 izvrš. reda ustaviti, ako se sega z izvršbo na stvari, pravice ali terjatve, katere so po veljavnih predpisih odtegnene izvršilu sploh ali kaki posebni izvršbi. Te ničnosti zadeva izrek: »quod initio vitiosum fuit, tractu temporis non potest convalescere«.

Med ničnosti pravkar navedene vrste spada brez dvojbe slučaj, ako za opravljanje sodniške službe nepoklicana oseba razpravlja in razsodi o tožbi, ne da bi bili podani pogoji razsodniškega postopanja. Dalje pa tudi nastopni slučaj.

Sodnik pri okrajnem sodišču bi na pr. poučil stranko, ki hoče vložiti tožbo, da ta ne bi imela uspeha iz katerega koli razloga, ne bi pa hotel navzlic predpisu §-a 435 odst. 2 c. pr. r. vsprejeti tožbe na zapisnik, marveč bi se zadovoljil samo s pisnimim poukom v obliki sklepa, s katerim bi zavrnil zahtevo da se tožba vsprejme na zapisnik. Recimo, da bi sodnik po pravnomočnosti tega sklepa vendar-le vsprejel tožbo, razpravljal o njej in jo zavrnil s sklepom v zmislu §-a 261 c. pr. r. radi pravnomočnosti omenjenega sklepa. Jasno je, da bi v slučaju rekurza višja stopinja ta sklep razveljavila. O sporni stvari, katere se tiče vprašljivi pravnokreпni sklep, se niti ni razpravljalo po predpisih civilnopravnega reda, in zato ne more biti govora o razsojeni pravdi. Sklep, s katerim se je odklonil vsprejem tožbe, krši pravdno pravico stranke, odnosno pravdno dolžnost sodnika in zato hira za ničnostjo, ki se ne da odstraniti z doseženo pravnokreпnostjo.

Vsakomur pristojta pravdna pravica t. j. pravica, da sme iskati pravno zaščito svoje zasebne pravice v obliki, ki jo določa civilnopravdni red. Ta pravica je javnopravnega značaja in nikdo se ji ne more odreči, ne da bi se hkratu odrekel svojemu zasebnopravnemu zahtevku. Ako *A* izposodi od *B*-ja gotovo vsoto proti vrnitvi v določenem času,

hkratu se pa med strankama dogovori, da se posojilo ne sme izterjati tožbenim potom, ne bode nikdo dvomil, da ni veljaven tak dogovor, zlasti ker ni povoda domnevati, da bi šlo za darilno pogodbo. Tu velja pač: »jus publicum, quod pactis privatorum mutari nequit«.

Strankini pravdni pravici nasproti obstoji pravdna dolžnost sodišča, da ustvari med strankama pravno gotovost glede njih subjektivnega prava in v to svrho izda razsodbo, s katero se sporna stvar razsodi bodisi v pozitivnem ali negativnem zmislu. Sodnik se tej dolžnosti ne more odtegniti, in odločba, ki jo bi kršila, bi hiralala za neodstranljivo ničnostjo. Grešil bi sodnik proti pravdni dolžnosti seosebno, ako bi razpravljajal o tožbi, potem pa kar odrekel strankam vsako nadaljno pravno zaščito.

Vrnimo se nazaj k našemu slučaju. Smatrali smo, da se je vsled dovolitve obnove postopanja razveljavila izpodbijana razsodba z dne 8. aprila 1909 o. št. CI 34/9/4. Ako bi bilo temu res tako, pomenilo bi odrekanje obnovnega postopanja kršitev sodne pravdne dolžnosti, in sklep z dne 13. julija 1909 o. št. CI 57/9/7 bi hiral za neodstranljivo ničnostjo, kajti tožbeni zahtevek, ki se ga tiče razveljavljena razsodba, ne bi bil razsojen niti pozitivno, niti negativno. Pravnokrepnost omenjega sklepa, s katerim se je vzel na znanje umik tožbe, ne bi torej mogla ovirati razveljavljenja sklepa z dne 29. oktobra 1909 o. št. CI 57/9/11.

Iz vseh teh izvajanj izhaja jasno, da je vrhovno sodišče, govoreč o neodstranljivi ničnosti, uvaževalo posledice, ki se podajo vsled pravnokrepnosti sklepa z dne 13. julija 1909 o. št. CI 57/9/7. Ko pa je zanikalo vprašanje, da bi bila dana neodstranljiva ničnost, je na nedvomen način izrazilo svoje pravno mnenje in tako pritrdilo naziranju prvega sodnika, da razsodba, s katero se je dovolila obnova postopanja, nikakor še ne razveljavi izpodbijane razsodbe, in da je dovolitev obnove z razsodbo le formalen pogrešek, ki ne more nadomestiti po §-u 536 št. 5 c. pr.r. zahtevanega izreka o tem, v koliko naj se odpravi izpodbijana razsodba. Razsodba z dne 8. aprila 1909 o. št. CI 34/9/4 je torej popolnoma v moči in ni zadržka, da se ne bi mogli na njeni podlagi izterjati toženki prisojeni pravdni stroški.
